

Kontrollkäik
SA Rapla Maakonna haigla psühhiaatria osakonda

(1) Õiguskantsleri nõunik viis 26.07.2010 läbi etteteatamata kontrollkäigu SA Rapla Maakonna haigla psühhiaatria osakonda (edaspidi osakond).

Osakonnas on 10 Eesti Haigekassa poolt rahastatavat ravikohta. Kontrollkäigu läbiviimise ajal oli osakonnas ravil 5 isikut. Vestlusest haigla juhtkonnaga selgus, et keskmiselt vastab voodikohtade hõive osakonnas rahastatavate voodikohtade arvule. Peamisteks diagnoosideks on meeleoluhäired ning alkoholi tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired.

Aasta 2010 juunis osakonnas registreeritud vägivallajuhtumeid aset leidnud ei ole.

Osakonnas töötab 2 psühhiaatrit, 4,5 õde, 4 põetajat ning 2 kliinilist psühholoogi (mõlemad 0,5 koormusega), kellel on ka lastepsühholoogi kutse. Täiendavalt korraldab kord nädalas haiglas vastuvõtte psühholoog. Samaaegselt on tööl psühhiaater (tööpäevadel 08.00-16.00), toidujagaja (08.00-19.00), 2 õde ja 2 põetajat.

Osakonnas ei kohaldata tahtest olenematut ravi. Selliseid tervishoiuteenuseid vajavad isikud suunatakse edasi kõrgema etapi tervishoiuteenuse osutaja juurde. Psühhiaatrilise abi seaduse § 14 lõikes 2 toodud ohjeldusmeetmeid rakendatakse harva – fikseerimist ei ole aastaid läbi viidud, eraldatakse selleks ette nähtud ruumi keskmiselt sagedusega kord kvartalis. Eraldamisel personali poolt antud ütluste kohaselt ruumi ust ei lukustata. Osakonnas oli aastal 2008 sisse seatud ohjeldusmeetmete register. Kontrollkäigu raames saadud teabe kohaselt on 2010.aasta oktoobrikuus plaanis korraldada koolitus ohjeldusmeetmete rakendamise kohta kaasates kõik haigla osakonnad.

Ravil viibivatel isikutel on võimalik osakonnas vaadata telerit, kasutada raamatukogu, mängida lauamänge ning joonistada. Lisaks viiakse igal tööpäeval läbi psühhoterapiat. Osakonna patsiendid saavad osaleda iga päev kell 10.00 haigla peamajas toimivas grupifüsioteraapias. Eraldi tegevusterapeuti osakonnas ei ole. Patsientidele on kasutamiseks aiaga piiratud jalutusala, mille külastamisele ei seata piiranguid.

Tulenevalt kontrollkäigu läbiviimise ajal valitsenud kliimatilistest tingimustest pöörati tähelepanu ka õhutemperatuurile haigla siseruumides. Haigla hoonetes puudub automaatne õhkjahutus. Õhu ringvool tagatakse akende avamise ja portatiivsete ventilaatorite kasutamise kaudu. Kõigis osakondades on tagatud jahutatud joogivee kättesaadavus. Samas puudusid siseruumides kraadiklaasid, mistõttu ei olnud võimalik üheselt tuvastada ruumide õhutemperatuuri kontrollkäigu ajal ning vestlusest töötajatega selgus, et ka eelnevalt ei ole õhutemperatuuri jälgitud.

(2) Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärlikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolliga artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas osakonnas on tervishoiuteenuste osutamisel tagatud isikute põhiõigused ja –vabadused.

Samuti teostati järelkontrolli õiguskantsleri poolt 07.10.2008 sama asutuse kontrollimise käigus tehtud soovitude täitmise osas¹. Eelmise kontrollkäigu tulemusel tegi õiguskantsler tervishoiuteenuse osutajale järgmised soovitud:

1. välja töötada ammendav ning arusaadav patsiendi õigusi käsitlev materjal ravil viibivate isikute jaoks, mis kirjeldab asutuse sisekorda, isiku õigusi ja kohustusi ning näitab ära võimalikud kaebemehhanismid (asutusesisesed menetlused, kohus, Tervishoiuamet, õiguskantsler jne) ja nende kasutamise võimalused. Soovitavaks tuleb pidada haiglasisesse kaebuste ja ettepanekute esitamise vormi liitmist patsiendi infobroüüri, mis võimaldaks ravil viibival isikul või tema hooldajal kasutada kaebemehhanisme hoolimata keskuses rakendatavatest liikumispiirangutest. Nimetatud dokument tuleb kirjalikult väljastada igale ravile saabunud isikule temale arusaadavas keeles ning vajadusel peab tervishoiuteenuse osutaja tagama ka dokumendi sisu täiendava selgitamise;
2. välja töötada ammendav kaebuste lahendamise kord sätestades muuhulgas kaebuste esitamise ja menetlemise korra, menetlustähtajad, kaebustele vastamise korra ja lisaselgituste andmise kohustuse. Lisaks haiglasisestele kaebevõimalustele tuleb korras sätestada ka isikute õigus pöörduda teiste asjakohaste institutsioonide poole. Kaebuste lahendamise kord, kaebuste formularid ning muude patsientide kaebuste lahendamiseks pädevate organite nimekiri koos kontaktandmetega tuleb avalikult kättesaadavaks teha igas haigla osakonnas.

(3) Kontrollkäigu raames külastas õiguskantsleri nõunik osakonna ruume, vestles haigla juhtkonna, psühhiaatriaosakonna töötajate ning patsientidega.

(4.1) Õiguskantsleri eelnevate soovitude täitmisest

4.1.1 Patsiendiõigusi käsitleva teabematerjali kättesaadavaks tegemine

Tutvudes kontrollkäigule eelnevalt tervishoiuteenuse osutaja kodulehega selgus, et avalikkusele on kättesaadavaks tehtud „Patsiendi ja külastaja õigused ja kohustused“², „SA Rapla Maakonnahaigla psühhiaatriaosakonna haigete meelespea“³, „Suhtlemine patsiendi ja tema omastega“⁴, „Vastuvõtt psühhiaatriaosakonda“⁵.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul nähtus, et juhuvaliku alusel külastatud haigla siseosakonnas ei olnud teadetatavil väljas patsiendiõigusi käsitlevaid teabematerjale, samuti ei antud selliseid materjale ravile saabunud isikutele ega nende lähedastele. Psühhiaatriaosakonnas olid teabematerjalid „Patsiendi ja külastaja õigused ja kohustused“ ning „SA Rapla Maakonnahaigla psühhiaatriaosakonna haigete meelespea“ pandud tutvumiseks puhkenurka. Samuti olid puhkenurgas nii õiguskantsleri kui Eesti Patsientide Esindusühingu teabematerjalid. Eelosundatud „Patsiendi ja külastaja õigused ja kohustused“ ning „SA Rapla Maakonnahaigla psühhiaatriaosakonna haigete meelespea“ oli ka igas palatis aknalaual.

¹ Kontrollkäigu kokkuvõtte kättesaadav elektrooniliselt aadressil http://www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/05_Kontrollk_ik_SA_Rapla_Maakonnahaigla_ps_hhiaa_riaosakonda_oktoober_2008.pdf.

² Kättesaadav elektrooniliselt aadressil http://www.raplahaiгла.ee/info/teadmiseks_haigele/6igused_kohustused.html.

³ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.raplahaiгла.ee/info/osakonnad/meelespea.html>.

⁴ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.raplahaiгла.ee/info/osakonnad/suhtlemine.html>.

⁵ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.raplahaiгла.ee/info/osakonnad/psych.html>.

Tunnustamist vääriv on asjaolu, et tervishoiuteenuse osutaja kodulehel on kättesaadavaks tehtud mitmed tervishoiuteenuse tarbimisel isikute õigusi ja kohustusi reguleerivad dokumendid. Siiski tuleb silmas pidada, et kõik isikud ei oma juurdepääsu elektroonilisele teabele. Eriti piiratud on sellisel viisil edastatud infole juurdepääs statsionaarset tervishoiuteenust saavatel isikutel. Õigus teada tervishoiuteenuse saamise korraldusega seonduvaid asjaolusid ning oma õigusi laieneb kõigile tervishoiuteenust saavatele isikutele, mitte ainult psühhiaatriaosakonna patsientidele.

4.1.2 Kaebuste lahendamise korra välja töötamine ning tervishoiuteenuse tarbijatele teatavaks tegemine

Tutvudes kontrollkäigule eelnevalt tervishoiuteenuse osutaja kodulehega selgus, et lehel on eraldi jaotus „Arvamused ja ettepanekud“, kus sisaldub „Kaebuste lahendamise kord SA Rapla Maakonnahaiglas“⁶. Kodulehel on kättesaadav ka kaebuse vorm⁷. Vastavalt korra punktile 1.1 on kaebuse või ettepaneku esitamiseks haigla osakondades olemas vastav vorm. Punkti 1.3 kohaselt on kõigis osakondades olemas postkastid, kust laekunud kirjad/kaebused/ettepanekud võetakse välja iga tööpäeva lõpul.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul nähtus, et haigla peahoone I korrusel asus kaebuste kogumise kast, kuid see ei olnud vastavalt märgistatud. Haigla siseosakonnas oli vastavalt märgistatud kaebuste kogumise kast, kuid puudusid kaebuse vormid ning avalikult ei olnud välja paigutatud kaebuste lahendamise korda. Sama olukord oli ka psühhiaatriaosakonnas.

Täiendavalt tuleb märkida, et sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ § 6 lõikes 4 on toodud andmed asutuseväliste kaeborganite kohta, millised tervishoiuteenuste osutaja peab oma tegevuskohas teatavaks tegema. Läbi viidud ringkäigul nähtus, et antud kohustus täidetud ei olnud. Psühhiaatriaosakonnas oli teadetetahvlile paigutatud Eesti Patsientide Esindusühingu kontaktinfo.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Rapla Maakonnahaigla juhtkonnal uuesti üle vaadata õiguskantsleri poolt eelneva kontrollkäigu raames tehtud patsiendiõigusi käsitleva materjali ning kaebuste lahendamise korra kättesaadavuse ja teatavaks tegemise osas tehtud soovitused ning tagada olukord, kus kõigile tervishoiuteenusele saabunud isikutele ning nende lähedastele on patsiendiõigusi käsitlev materjal ning kaebuste lahendamise kord ning formularid piiranguteta kättesaadavad. Samuti tuleb teha teatavaks sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ § 6 lõikes 4 toodud teave.

(4.2) Psühhiaatriaosakonna patsientide võimalusest viibida värskes õhus

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul osakonnas selgus, et patsientidel on igapäevaselt võimalus kasutada värskes õhus viibimiseks maja taga asuvat aiaga eraldatud ala. Jalutuslale juurdepääs toimus läbi hoone I korrusel asuva söögiuumi. Uksest väljutakse puidust terrassile, millest saab mööda treppi laskuda aeda. Terrassil oli 1 pink.

Kuigi jalutusala loomise eest tuleb tervishoiuteenuse osutajat tunnustada, siis valmistab muret asjaolu, et jalutusala ei ole kasutatav liikumislike erivajadustega isikute poolt. Liikumislake

⁶ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil http://www.raplahaiгла.ee/arvamused_ettepanekud.html .

⁷ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil http://www.raplahaiгла.ee/KAEBUSE.AVALDUSE_vorm.doc .

erivajadustega isikute võimalus iseseisvalt psühhiaatriaosakonna hoonesse siseneda ja väljuda võib olla piiratud ka välisukse ees asuva kaldtee liiga järsu tõusu tõttu.

Samuti puudusid terrassipiirded, mis tagaksid isikute ohutuse ja väldiksid kukkumisi ja muid vigastusi. Lisaks puudus ilmastikumõjude eest kaitsev varikatus, mis võimaldaks isikute vähemalt minimaalse värskes õhus viibimise ka halbade ilmastikuolude korral. Jalutusaias puudusid erinevad tegelusvahendid või pingid, mis võimaldaks isikutel oma vaba aega värskes õhus sisustada.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler SA Rapla Maakonnahaigla juhtkonnal tagada kõigile isikutele sõltumata nende liikumisvõimest juurdepääs vabas õhus viibimise võimalustele, tagada jalutusala kasutamise ohutus, kaaluda võimalusi värskes õhus veetmise võimaluse tagamiseks halva ilma korral ning erinevate vaba aja viitmise vahendite paigaldamiseks jalutuslale.**

(4.3) Psühhiaatriaosakonnas asuva ohjeldusmeetmete rakendamise ruumi nõuetekohasus

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul osakonnas selgus, et osakonnas on eraldi ohjeldusmeetmete kohaldamise ruum. Ruumi ukse oli vaatlusava, mis võimaldab patsienti jälgida ka distantsilt. Ruumis oli voodi, pink, riul, nagi, metallist radiaator, kardinad. Ruumi juures asuvas hügieenisõlmes puudus uks, kuid oli prügikast ning peenikesed metallist isoleeritud veetorud olid varjamata ja kinnitamata. Hügieenisõlmes hoiustati kontrollkäigu läbi viimise ajal redelit ja muid metallesemeid.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) 16.üldaruandes⁸ keskendutakse täiskasvanutele ette nähtud psühhiaatriaasutustes kasutatavatele ohjeldusmeetmetele. Aruande punkti 48 kohaselt peaks koht, kuhu ohjeldatud patsient paigutatakse, olema selleks otstarbeks kohandatud. See peab olema turvaline ning nõuetekohaselt valgustatud ja köetud, pakkudes patsiendile rahustavat keskkonda.

Arvestades osakonnas ravil viibivate isikute tervislikku seisundit ning samuti ohjeldusmeetmete kohaldamise põhjuseid võivad mitmed ohjeldusmeetmete rakendamise ruumis viibivad esemed või sisustuselemendid kujutada endast ohtu isiku elule ja tervisele.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler SA Rapla Maakonnahaigla juhtkonnal tagada ohjeldusmeetmete rakendamise ruumi turvalisus.**

(4.4) Psühhiaatriaosakonnas läbi viidava raviga nõustumine ning patsientide teavitamine osutatavatest tervishoiuteenustest

Kontrollkäigu kestel psühhiaatriaosakonnas pisteliselt tutvutud ravikaartidest ei nähtunud ravil viibivate isikute poolt antud teavitatud nõusolekut ravi läbi viimiseks.

⁸ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 16.üldaruanne (CPT/Inf (2006) 35). Punkt 37. Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.

Tervishoiuteenuse osutamise lepingut käsitletakse võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) 41.peatükis. VÕS § 758 lõike 1 kohaselt kohustub tervishoiuteenuse osutamise lepinguga üks isik (tervishoiuteenuse osutaja) osutama oma kutsetegevuses teisele isikule (patsient) tervishoiuteenust, eelkõige vaatama patsiendi arstiteaduse reeglite järgi tema tervise huvides läbi, nõustama ja ravima patsienti või pakkuma patsiendile sünnitusabi, samuti teavitama patsienti tema tervisest ja ravi käigust ning tulemustest. Seaduse § 766 kohaselt võib patsiendi läbi vaadata ja talle tervishoiuteenust osutada üksnes tema nõusolekul. Tervishoiuteenuse osutaja peab patsienti teavitama patsiendi läbivaatamise tulemustest ja tervise seisundist, võimalikest haigustest ning nende kulgemisest, pakutava tervishoiuteenuse olemusest ja otstarbest, selle osutamisega kaasnevatest ohtudest ja tagajärgedest ning teistest võimalikest ja vajalikest tervishoiuteenustest. VÕS § 769 sätestab dokumenteerimiskohustuse, mille kohaselt peab tervishoiuteenuse osutaja patsiendile tervishoiuteenuse osutamise nõuetekohaselt dokumenteerima ning vastavaid dokumente säilitama.

CPT 8.üldaruande⁹ punkti 41 kohaselt peaksid patsiendid olema olukorras, mis lubaks neil anda vaba ja teadliku nõusoleku ravi saamiseks. Iga patsient peaks saama võimaluse keelduda ravist või ükskõik millisest muust meditsiinilisest sekkumisest. Nõusolekut ravi saamiseks saab lugeda vabaks ja teadlikuks üksnes siis, kui see põhineb täielikul, õigel ja mõistetaval teabel patsiendi hetkeseisundist ja pakutava ravi olemusest. Seetõttu tuleks kõigile patsientidele süstemaatiliselt tagada informatsioon oma seisundi ja ravi kohta, mille määramist neile pakutakse. Samuti peaks ravile järgnema asjaomase teabe jagamine (ravi tulemused jne).

Tulenevalt eeltoodust on oluline, et kõik tervishoiuteenuseid saavad isikud on teadlikult nõustunud ravi saamise ja muude sekkumistega. Eriti suurt hoolt tuleb kanda psühhiaatriliste patsientide teavitamise eest, kuna nende arusaamisvõime võib olla tulenevalt haigusest piiratud. Psüühikahäire olemasolu ei tähenda seda, et isikult nõusoleku saamise ja tema igakülgse teavitamise kohustusest võib kõrvale kalduda.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Rapla Maakonnahaigla juhtkonnal tagada olukord, kus tervishoiuteenust saavad isikud on andnud sekkumiseks teavitatud nõusoleku ning täidetud on ka teised VÕS 41.peatükis täidetud nõuded. Lisaks psühhiaatriaosakonnale tuleb sama järgida ka teistes haigla osakondades ning teenuste osutamisel ambulatoorses vormis.

(5) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitud SA Rapla Maakonnahaigla juhtkonnale. Õiguskantsler saadab kontrollkäigu kokkuvõtte teadmiseks Terviseametile.

Soovituste täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes ettepaneku tegemisest.

⁹ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.